מנורת המאור — עד היכן כיבוד אב ואם

וגרסי' בפרק קמא דמ' סנהדרין בעו מיניה מרב שילא רבה, עד היכן כבוד אב ואם. אמ' להם, צאו וראו מה עשה גוי אחד לאביו באשקלון, ודמה בן נתינה שמו. פעם אחת בקשו ממנו פרקמטיא בששים רבוא שכר, והיה המפתח מונח תחת מראשותיו של אביו, ולא ציערו. א"ר יהודה ב"ר שמואל, שאלו את ר' אלעזר, עד היכן כיבוד אב ואם. אמ' להם, צאו וראו מה עשה גוי אחד לאביו באשקלון, ודמה בן נתינה שמו. פעם אחת בקשו ממנו אבנים לאפוד בששים רבוא שכר, ורב כהנא מתני לה בשמונים רבוא, והיה המפתח תחת מראשותיו של אביו, ולא ציערו. לשנה האחרת נתן לו המקום שכרו, ונולדה לו פרה אדומה בעדרו, ונכנסו חכמי ישראל אצלו. אמ' להם, יודע אני בכם שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנין לי, אבל אין אני מבקש מכם אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל אבא. וכששמעו חכמים בדבר אמרו, מי שאינו מצווה ועושה כך, מצווה ועושה עא"ו. כי אתא רב דימי אמ', פעם אחת היה גוי לבוש סריקין של זהב ויושב בין גדולי רומי, ובאת אמו וקרעתו וטפחה לו בראשו וירקה בפניו, ולא הכלימה.

ר' טרפון הוה ליה ההיא אימא זקנה, דכל אימת דהות בעיא למיסק לפוריא, גחין וסלקא עילויה, וקא משתבח בי מדרשא. אמרי ליה, עדין לא הגעת לחצי כיבוד, כלום השליכה ארנקי בים ולא הכלמת. ובירושלמי אומר זה המעשה בענין אחר, ואמרו, מעשה שהיתה אמו של ר' וטרפון מתהלכת בחצר ביתה ונפסקה רצועה מסנדלא. בא ר' טרפון והניח שתי ידיו תחת כפות רגליה והלכה על ידיו עד שהגיעה למטתה. לאחר ימים חלה ר' טרפון. נכנסו חכמים לבקרו. אמרה להם אמו, התפללו שיחיה בני מחוליו זה, שהפליג בכבודי. אמרו לה, ומה היא ההפלגה בכבוד שעשה לך. אמרה להם המעשה, ואמרה, כך וכך עשה לי. אמרו לה, לא הגיע לחצי ממה שצוה הב"ה בכיבוד אב ואם, ואפי' היה עושה לך כפלים מזה.

אמרו על אמו של ר' ישמעאל, שנתרעמה לחכמים שלא היה עושה רצונה. תמהו חכמים ונכלמו, בשביל כבוד ר' ישמעאל. אמרו לה, מהו הדבר שהוא עושה שלא כרצונך. אמרה להם, כשיבא מבית המדרש, אבקש לרחוץ את רגליו, ולא יניחני. אמרו לו, הואיל והוא רצונה, הניח לה, ובזה תכבדנה. רב יוסף כי הוא שמע קל כרעא דאימיה, אמ' איקום מפני שכינה דאתאי. א"ר אבהו, כגון אבימי ברי קיים מצות כיבוד. חמשה בני סמיכי הוו ליה לאבימי, וכי הוה אתי אבוה קרי אבבא, רהיט ואזיל ופתח ליה, ואמ' ליה, אין אין אין, עד דמטי התם. פי' חמשה בנים גדולים היו לאבימי, וכשהיה אביו דופק על השער ליכנס, היה הוא רץ בעצמו לפתוח השער. ואע"פ שהיו לו חמשה בנים לצאת ולבא, היה הוא רץ בעצמו ופותח לכבוד אביו, והיה אומר, אין אין אין. פי' כן אדוני, הנני אדוני, עד שהיה מגיע לפתח ופותח. וגרסי' במ' קדושין ירוש' בפ' קמא, ר' אבהו בשם ר' יוחנן שאלו את ר' אליעזר, עד היכן הוא כיבוד אב ואם. אמ' להן, ולי אתם שואלים, לכו ושאלו לדמה בן נתינה. דמה בן נתינה ראש פטרובולי הוה. פי' שלטון העיר. פעם אחת היתה אמו מסטרתו לפני כל בולי שלו. פי' מסטרתו, מכה אותו וטופחת אותו על פניו. פי' בולי, גדודיו. ונפלה השבט שהיתה מכה אותו בה מידה. ושחה לקרקע ונתנו בידה, כדי שלא תצטער. א"ר חזקיה, גוי אשקלוני היה, וראש כל פטרובולי היה, אבן שישב עליה אביו לא ישב עליה מימיו, וכיון שמת אביו עשה אותה יראה שלו. פעם אחת אבדה ישפה של בנימין. פי' שמו של בנימין היה כתוב באורים ובתומים על ישפה, ונאבדה ממנו. [אמרין], מאן אית ליה אבנא טובא דכוותיה. אמרין, אית לדמה בן נתינה. אזלו

לגביה ופסקו ליה עמיה במאה דינרין. סלק לה לביתיה לאיתייה לה. ואשכח לאבוה דדמיך. ואית דאמרין, מפתחא דתיבותא היה יתיב גו אצבעה דאבוה. ואית דאמרין רגליה הוה פשיט על תיבותא. נחת לגביהון [אמר לון], לית אנא יכיל למשקל לכון. אמרין, דילמא הוא בעי פריטין טובא. אסקיניה לאלף. כיון דאיתער אבוה מן שינתיה, סלק ואיתייה להון. בען למינתן ליה אלף, כסכומא בתראה, ולא קביל עילויה. אמ' לין, לית אנא מזבן לכון יקרא דאבא בפריטין, איני נהנה מכבוד אבותי כלום. מה פרע לו הב"ה שכר. א"ר יוסי ב"ר בון, בו בלילה ילדה פרתו פרה אדומה, ושקלי ליה ישראל משקלה [זהב] ושקלוה.

ר' זעירא הוה מצטער. אמ' הלואי הוה לי אימא ואבא, היו מנחילין אותי גן עדן. כדשמע אילין תרין אולפניא, אמ' בריך רחמנא דלית לי אימא ולא אבא, לא כר' טרפון הוינא יכיל למעבד להון, ולא כר' ישמעאל הוינא מקבלא עילואי. א"ר אבן, אני פטור מכיבוד אב ואם. אמרין, כד איתעברת אימיה מית אבוה, כד ילידתיה מיתת אימיה. לעולם ישתדל אדם לכבד את אביו בחייו ובמותו. בחייו כיצד, הנשלח בדבר אביו למקום, לא יאמר שלחוני בשביל עצמי, פטרוני בשביל עצמי, אלא כולהו בשביל אבא. וכן אם היה אוכל עם אביו ובקשו ממנו לעשות שום דבר, או לילך לשום מקום, לא יאמר, המתינו לי עד שאכל, אלא יאמר, המתינו לי עד שיאכל אבי. וכן כל כיוצא בזה. במותו כיצד, היה אומר דבר שמועה מפיו, לא יאמר כך אמ' אבא, אלא כך אמ' אבא מארי, הריני כפרת משכבו. והני מילי תוך שנים עשר חדש למותו, אבל מכאן ואילך יאמר, אבא מארי זכרו לחיי העולם הבא. ואל ישנה מנהגו של אביו, ואפי' אחרי מותו. ואפי' שם שקרא אביו למקום אל ישנהו, שנא' (בראשית כו, יח) ויקרא להן שמות כשמות אשר קרא להן אביו, ונא' וישב יעקב בארץ מגורי אביו.

וחייב אדם בכבוד אביו יותר מכבוד אמו. כיצד. אם איפשר לו להתעסק בכבוד שניהם כאחד מוטב, ואם לא, יתעסק קודם בכבוד אביו. כדגרסי' במ' קדושין שאל בן אלמנה את ר' אלעזר, אבא אומר השקיני מים ואימא אומרת השקיני מים, איזה מהם קודם. אמ' לו, הנח כבוד אמך בשביל כבוד אביך, שאתה ואמך חייבין בכבוד אביך. תניא גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שבן מכבד את אמו יותר מאביו, שמשדלתו בדברים, לפיכך הקדים כבוד אב לכיבוד אם, שנא' (שמות כ, יא) כבד את אביך ואת אמך. וגלוי וידוע לפני מי שאמ' והיה העולם, שבן מתיירא מאביו יותר מאמו, מפני שלימדו תורה, לפיכך הקדים הכתוב מורא אם למורא אב, שנא' (ויקרא יט, ג) איש אמו ואביו תיראו. וחייב אדם לכבד את אשת אביו מפני כבוד אביו, ואת בעל אמו מפני כבוד אמו, ואת אחיו הגדולים. וכולם דרשום חז"ל מכבד את אביך ואת אמך, את אביך, לרבות אשת אביך ואת אחיך הגדול, ואת אמך, לרבות בעל אמך. וחייב אדם לכבד את זקנו, אבי אביו או אבי אמו, אבל כיבוד אביו עדיף מכיבוד זקנו.

וכל המזלזל בכבוד אביו ואמו ימיו מתקצרין, שנא' (שמות כ, יא) כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך, ומכלל הן אתה שומע לאו, אם תכבד יאריכון, ואם לאו יתקצרון. וכל המכבד את אביו ואת אמו זוכה לחיי העולם הזה והעולם הבא, שנא' (שמות כ, יא) כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך, בעולם הזה, ולמען ייטב לך, בעולם הבא, שכולו טוב וכולו ארוך. וכל המכבד את אביו ואת אמו, לא די לו שמאריכין ימיו, אלא שהב"ה נוטה אליו שלום, כי באריכות ימים יהיה לו שלום, שנא' (משלי ג, ב) כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך.